

ПРОЧИТУЮЧИ ШЕВЧЕНКА

Тарас Шевченко – унікальна й ключова постать для сучасної України. Саме він зумів духовно вирвати, здавалося б, назавжди поневолену різними окупантами Україну зі сфер чужої історії, чужої релігії, чужої політики, чужої мови й культури і повернув її до себе. Силою свого слова він започаткував новий відлік національного буття і новий тип вільної української людини – шевченківський. Саме він став основоположником українського свободотворчого та історіотворчого світогляду – українського націоналізму. Саме він по-новому сформулював українську національну ідею – вільного буття у власній національній державі-“хаті”, в якій тільки й може бути для українця “своя

й правда, і сила, і воля”. Саме він витлумачив рабам-землякам основну ідею осмисленої екзистенції українця – національний імператив, де поєднав християнську традицію та національну культуру в етичній максимі: все, що йде на користь нації і не суперечить християнству – добро, все те, що шкодить нації і християнству – зло. Або в образній формі:

...Я Богу помолюсь...

Я так її, я так люблю

Мою Україну убогу,

Що проклену святого Бога,

За неї душу погублю!

Тарас Шевченко – могутній письменник-геній, мислитель-націотворець, осердя не просто української літератури, а всієї національної традиції. Тому піднятися до його рівня, до глибокого осмислення його творчості вдавалось далеко не всім тлумачам. Але не у випадку Василя Іванишина. Саме цей мислитель і вчений-філолог запропонував суголосне, конгеніальне трактування Шевченкового літературного та малярського Слова, збагнув суть його мистецького

імперативу – буття “на сторожі”, розкрив художні секрети його мистецького всесвіту.

На жаль, активна громадсько-політична діяльність – як боротьба за втілення шевченківських заповітів! – не дозволила В.Іванишину повною мірою розкрити свій шевченкознавчий таланти. Ми маємо лише декілька різножанрових герменевтичних праць про Кобзаря, які й пропонуємо читачеві. Йдеться про уривок із його філософської праці “Нація. Державність. Націоналізм” (1992), розвідку “Нація на шляху до Шевченка” (2002), розпочате, але, на жаль, не завершене дослідження знаменитого “Садка вишневого коло хати” “Апологія апології...” (2000-ні). Найбільшим і найзнаменитішим шевченкознавчим успіхом В.Іванишина стала цілісна герменевтична студія картини “Катерина” “Непрочитаний Шевченко” (2001), що розійшлася десятками тисяч примірників і стала бестселлером. Але найцікавіше інше: на її основі (рідкісний випадок у житті будь-якого наукового твору!) відомий український актор і режисер Тарас Жирко створив унікальні за гли-

биною художні твори – моноспектакль “Код Шевченка” (2007) і виставу “Стрічечка для Катерини” (2017).

Буття українця – це вічне й піднесене перебування на шляху до Шевченка. Праці В.Іванишина допоможуть тим, хто хоче стати на цей шлях і тим, хто не хоче збочити з нього.

*Петро Іванишин,
доктор філологічних наук, професор,
Науково-ідеологічний центр
імені Дмитра Донцова*

ДО ШЕВЧЕНКА*

В українців можна відібрати все, але допоки вони пам'ятають Святе Письмо і "Кобзар", – українська нація незнищенна, бо незнищенний наш націоналізм, в основі якого – ці дві святі книги. "Євангеліє" українського націоналізму – не "Націоналізм" Д. Донцова, а "Кобзар" Т. Шевченка.

Василь Іванишин

Тарас Шевченко створив у художній формі цілісну **філософію національного буття українського народу**, тобто на рівні поетичного узагальнення відтворив ту повністю відповідну, адекватну українській дійсності систему сутностей, цінностей та закономірностей, які за цілі тисячоліття витворені українським народом, якими зумовлене і на яких тримається віками буття

* Уривок із книжки "Нація. Державність. Націоналізм." (1992).

української нації, її суспільна свідомість і свідомість українського патріота – борця за інтереси нації. В основі цієї системи – три абсолютні константи: Бог, Україна, Свобода. І кожне намагання усунути їх із життя або зігнорувати при моделюванні шляху нації до свободи, кожне відхилення від котрогось із них, кожна спроба їх роз'єднання в життєвій практиці (моральній, соціальній, політичній, міжнаціональній, церковній тощо) неминуче обертається бідою, а то й трагедією – окремої людини чи цілої нації.

У творчості Шевченка закодована і потребує лише логічного перекодування, наукової експлікації довершена **національно-екзистенціальна методологія** мислення, тобто мислення в категоріях захисту, розвитку і процвітання нації, особистого і суспільного чину в ім'я її свободи й утвердження. Будь-яка українська політична програма, що ігнорує цю національно-екзистенціальну методологію або, тим більше, суперечить їй, – ідейно неспроможна і шкідлива для української нації, для України.

Водночас творчість Шевченка визначила також **ідеологію національно-визвольної боротьби** українського народу того часу. Шевченко чітко визначає мету, пріоритети, рушійні сили та якості проводу. Він почав з ідейного озброєння народу – із пробудження національної свідомості і гідності: спочатку дав народові національну ідею, а вже потім вкладав йому до рук повстанську сокиру. Бо знав: озброєний сокирою, шаблею чи гвинтівкою, але не озброєний ідеєю національної свободи народ дуже легко може стати жертвою політичної демагогії і бути перенаціленим із чужинецьких тронів на сусідову комору...

Шевченко у природний для себе як поета спосіб і в найдоступніший для цілого народу художній формі **сформулював, розвинув та обґрунтував національну ідею українського народу: законність і необхідність, можливість і реальність національної державності і незалежності**. Він пробудив народ, дав йому вчення боротьби за свободу і вдихнув у нього віру в перемогу. Шевченко не запозичував і не видумував

свого вчення. Його геній скристалізував те, що було сутнісним в історії, сучасності і мріях народу.

Шевченко зафіксував найважливіші сутнісні, інваріантні, конститутивні характеристики українського націоналізму: його волелюбність, глибинну і всеосяжну народність, державницьку суть, національну честь і гідність, християнську релігійність, жертвний патріотизм, творчу заданість, віру у свій народ, опору на власні сили, толерантність до інших, солідарність із поневоленими, антиімперську та антишовіністичну спрямованість, які впливають з неімперського і нешовіністичного характеру нації та її історичного досвіду. **Шевченків націоналізм, тобто націоналізм українського народу**, впливає з Любові, а тому він в основі своїй людяний і добрий: до своїх і чужих – до всіх, хто визнає за українцями право на вільне і державне існування. Усіх інших він або переконує у своїй правоті, або ж бореться з ними – незалежно від того, хто саме виступає ворогом: окрема людина чи політична група, держава чи армія,